

Effect of Verbal or Brochure Training About Breast Milk-Breastfeeding and Infant Care on Knowledge Levels of Mothers

Anne Sütü-Emzirme ve Bebek Bakımı Konularında Sözel veya Broşür İle Verilen Eğitimin Annelerin Bilgi Düzeylerine Etkisi

Birsen MUTLU¹ , Sinem YALNIZOĞLU ÇAKA² , Dilek SÖNMEZ SAĞLIK³ , Nazlı BAHADIR⁴

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

²Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye

³İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Polikliniği Hemşiresi, İstanbul, Türkiye

⁴Sağlık Bakanlığı Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Bebek Odası Hemşiresi, İstanbul, Türkiye

Cite this article as: Mutlu B, Yalınzoğlu Çaka S, Sönmez Sağlık D, Bahadır N. Effect of Verbal or Brochure Training About Breast Milk-Breastfeeding and Infant Care on Knowledge Levels of Mothers. *Arc Health Sci Res* 2020; 7(1): 22-7.

22

ABSTRACT

Objective: This study was carried out to determine the effect of verbal or brochure training about breast milk-breastfeeding and infant care on the knowledge levels of mothers.

Materials and Methods: A total of 71 mothers who had just given birth (brochure group: 34 mothers, verbal training group: 37 mothers) in a hospital affiliated to the Ministry of Health constituted the sample of this experimental study. Data collection was initiated after ethical and institutional permissions were obtained. The socio-demographic form comprising 9 questions and the information form comprising 43 questions aimed at evaluating the knowledge levels of mothers were used in data collection. The information form was applied just before and 1 month after the training. The brochure group was given a brochure containing information on breast milk-breastfeeding and infant care. The verbal training group was verbally provided with the information in the brochure.

Results: When study groups were compared in terms of socio-demographic characteristics (maternal education level, status, family type, number of children, etc.), there was no statistically significant difference between them. The mean post-training knowledge scores (brochure: $t=-6.590$, $p=0.000$; verbal: $t=-7.402$, $p=0.000$) on breast milk-breastfeeding (brochure: $t=-3.791$, $p=0.001$; verbal: $t=-6.946$, $p=0.000$) and infant care of both verbal and brochure groups were found to be significantly increased as compared to the knowledge levels before training. There was no significant difference between the groups in terms of breast milk-breastfeeding knowledge scores ($t=1.692$, $p=0.095$) and infant care knowledge scores ($t=0.030$, $p=0.976$).

Conclusion: Two training methods used to provide training on breast milk-breastfeeding and infant care (giving brochure and verbal expression) increased the knowledge levels of mothers. It is recommended to use both training methods for new mothers.

Keywords: Breastfeeding, mother, newborn care, training techniques

ÖZ

Amaç: Bu araştırma anne sütü-emzirme ve bebek bakımı konularında sözel veya broşür kullanarak verilen eğitimin annelerin bilgi düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem: Deneysel olarak yürütülen araştırmanın örneklemini Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir hastanede yeni doğum yapmış olan 71 anne (broşür grubu 34 anne, sözel eğitim grubu 37 anne) oluşturdu. Etik ve kurum izni alındıktan sonra veri toplamaya başlandı. Veri toplamada 9 sorudan oluşan sosyo-demografik form ve annelerin bilgi düzeyini değerlendirmek için 43 sorudan oluşan bilgi formu kullanıldı. Bilgi formu eğitim öncesi ve eğitimden 1 ay sonra uygulandı. Broşür grubuna anne sütü-emzirme ve bebek bakımına ilişkin bilgileri içeren broşür verildi. Sözel eğitim grubuna ise broşürde yer alan bilgiler sözel olarak anlatıldı.

The abstract of this research was presented at the 59th Turkish National Pediatrics Congress and 14th Turkish National Pediatric Nurses Congress (4-8 November, Antalya, Turkey, 2015).

Bu araştırmanın özeti, 59. Türkiye Millî Pediatri ve 14. Millî Çocuk Hemşireliği Kongresi'nde (4-8 Kasım 2015, Antalya, Türkiye) sunulmuştur.

Address for Correspondence: Sinem YALNIZOĞLU ÇAKA, Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Esentepe Kampüsü Kemalpaşa Mahallesi Üniversite Caddesi, Serdivan, Sakarya, Türkiye, sinemyalnizozglu@sakarya.edu.tr

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Received: 25.06.2019

Accepted: 06.09.2019

Bulgular: Araştırma grupları sosyo-demografik özellikler açısından (anne eğitim düzeyi, durumu, aile tipi, çocuk sayısı vb.) karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel açıdan anlamlı fark yoktu. Hem sözel hem de broşür grubunun anne sütü-emzirme (broşür: $t=-3,791$, $p=0,001$; sözel: $t=-6,946$, $p=0,000$) ve bebek bakımına ilişkin eğitim sonrası bilgi puan ortalamalarının (broşür: $t=-6,590$, $p=0,000$; sözel: $t=-7,402$, $p=0,000$) eğitim öncesine göre anlamlı olarak arttığı saptandı. Gruplar arasında eğitim sonrası anne sütü-emzirme bilgi puanları ($t=1,692$, $p=0,095$) ve bebek bakımı bilgi puanları ($t=0,030$, $p=0,976$) açısından anlamlı fark saptanmadı.

Sonuç: Anne sütü-emzirme ve bebek bakımı konusunda eğitim vermek amacıyla kullanılan iki eğitim yöntemi de (broşür verme ve sözel anlatım) annelerin bilgi düzeyini arttırdı. Bu konuda yapılacak eğitimlerde her iki eğitim yönteminin kullanılması önerilir.

Anahtar Kelimeler: Anne, bebek bakımı, eğitim teknikleri, emzirme

Giriş

Postnatal dönem, aileye yeni bir üyenin katılması ile değişimlerin yaşandığı, ebeveynliğe geçiş sürecinde anne ve babaların kendi duyguları ve ilişkilerinde farklılıklar yaşadıkları bir dönemdir (1). Ebeveynlik dönemine geçiş, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki uzun vadeli etkisi düşünüldüğünde olumlu bir deneyim olmalıdır. Bu aynı zamanda ebeveynlerin yeni roller üstlenme yeteneklerinden de etkilenir (2). Doğumdan sonra anneye bebek bakımı ile ilgili verilecek eğitim, annenin bebek bakımı konusunda beceri kazanmasına, postnatal döneme uyum göstermesine ve kendisini güvende hissetmesine yardımcı olabilir (3, 4). Anneler, doğumdan sonraki ilk günlerde doğumun getirdiği fiziksel ve duygusal etkiler sonucunda, kendi bakımlarını üstlenme ve bebeklerinin gereksinimlerini karşılama konusunda yetersizlikler yaşayabilmekte ve yenidoğan bebeklerinin bakımını sağlıklı olarak sürdürebilmek için, eğitim ve destek almaya gereksinim duymaktadırlar (1). Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalarda da postpartum dönemdeki annelerin anne sütü ve bebek bakımına ilişkin yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları ve verilen eğitimler sonucunda bilgi düzeylerinde artış olduğu saptanmıştır (2, 5-7). Annenin bilgi, deneyim ve beceri eksikliği, annenin özgüvenini azaltır ve bu durum annenin yeni rolüne uyumunu etkileyebilir (8-11). Annenin büyüme ve gelişme, hijyen, beslenme, sağlık ve bakım uygulamaları konularında zamanında ve uygun şekilde bilgilendirilmesi bebekte görülebilecek sorunları en aza indirebilir. DSÖ'nün gelişmekte olan ülkelerde uyguladığı yenidoğan bebek bakımı eğitimleri ile mortalite oranının azaldığı gösterilmiştir (12, 13).

Türkiye'de doğum yapan anneler genellikle 24 saat sonra hastaneden taburcu edilmektedir. Bu süre, doğum sonu dönemde annenin yeni durumuna uyum sağlayabilmesi ve bebeğin bakımına adapte olması için yeterli değildir. Doğum sonu dönemde görülen problemlerin çoğunluğu etkili bir hemşirelik bakımı ve eğitim ile önlenir veya azaltılabilir. Annenin taburculuk sonrası eve gittiğinde herhangi bir komplikasyonla karşılaşması için, prenatal dönemde ve taburcu olmadan önce sağlık personeli tarafından kapsamlı olarak değerlendirilmesi ve gerekli eğitimlerin verilmesi önemlidir. Bu bilgiler ışığında çalışmada, iki farklı eğitim yönteminin (broşür ve sözel anlatım) annelerin anne sütü-emzirme ve bebek bakımı konusundaki bilgi düzeyine etkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın amacı ve tipi

Bu araştırma anne sütü-emzirme ve bebek bakımı konularında sözel veya broşür kullanarak verilen eğitimin annelerin bilgi

düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla ön test-son test randomize kontrollü deneysel tasarımda gerçekleştirildi.

Araştırmanın hipotezleri:

H₁: Anne sütü-emzirme ve bebek bakımı konusunda broşür ile verilen eğitim annelerin bilgi düzeyini arttırmada sözel eğitimden daha etkilidir.

H₂: Anne sütü-emzirme ve bebek bakımı konusunda sözel eğitim vermek annelerin bilgi düzeyini arttırmada broşür ile eğitim vermekten daha etkilidir.

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini bir eğitim araştırma hastanesinde doğum yapmış ve Kadın-Doğum Servisinde doğum sonu bakımı için takip edilen anneler oluşturdu. Örneklem sayısını belirlemek amacıyla G*Power (v3.1.7) programı kullanılarak güç analizi yapıldı. Literatür tarandığında çalışmamıza benzer bir araştırmaya rastlanmadığından, araştırmanın gücü $1-\beta$ ($\beta = \text{II. tip hata olasılığı}$ ve $\alpha=0,05$) %90 alındığında, Cohen'in etki büyüklüğü katsayılarına göre; iki farklı eğitim yönteminin karşılaştırması şeklinde yapılacak olan değerlendirmelerin büyük etki büyüklüğüne ($d=0,8$) sahip olacağı varsayılarak yapılan hesaplamaya göre örneklem sayısı, gruplarda en az 34'er kişi olmak üzere toplam 68 bulundu. Ancak eğitim sonrası vaka kayıplarının olabileceği göz önünde bulundurularak araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 80 doğum yapmış anne araştırma kapsamına alındı. 80 anne randomizasyon (<https://www.randomizer.org>) yapılarak her grupta 40 kişi olacak şekilde broşür grubu ve sözel eğitim grubuna atandı. Araştırmada eğitimin etkinliğini değerlendirmek için eğitimden bir ay sonra anneler ile telefon ile görüşülerek bilgi formları tekrar (son-test) dolduruldu. Bu aşamada broşür grubundan 6 anneye, sözel eğitim grubundan ise 3 anneye ulaşılamadı. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini 71 anne (broşür grubu 34 anne, sözel eğitim grubu 37 anne) oluşturdu.

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri:

- 18 yaş ve üzeri
- Sağlıklı ve normal doğum aralığında (2800-4000 gr) bir bebeği olan
- Doğum sonrası ilk 24 saatte olma

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla sosyo-demografik form ve bilgi düzeylerini ölçmek için soru formu kullanıldı.

Sosyo-demografik form: Doğum yapan kadınlar ve bebeklerine ilişkin bazı özellikleri (yaş, eğitim düzeyi, ekonomik durum, bebeğin cinsiyeti vb.) belirlemeye yönelik 9 sorudan oluşan formdur.

Soru formu: Annelerin anne sütü, emzirme ve bebek bakımı ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik 43 soru vardı. Bu soruların 19 tanesi anne sütü ve emzirme (anne sütünün önemi, verme süresi, kolostrom, anne sütünün sağlıklı saklanması, anne sütü alan bebeğin doyduğunu gösteren bulgular, emziren annenin beslenmesi, emzirme zamanı ve süresi, memeyi ve bebeği tutuş pozisyonu, emzirme sonrası pozisyon), 24 tanesi ise bebek bakımı (D vitamini, ağız, göz, burun, kulak, göbek, pamukçuk, konak, alt temizliği ve pişik bakımı, banyo, gaz çıkarma, güvenli sarmalama, sarılık ve ateş durumunda yapılacaklar) ile ilgiliydi. Bilgi formunda araştırmacılar tarafından hazırlanan broşürde yer alan ve sözel olarak anlatılan bilgileri sorgulamaya yönelik sorular bulunmaktadır. Doğru cevap verilen sorular için annelere 1 puan verildi. Yanlış cevaplara puan verilmedi. Anne sütü ve emzirmeye ilişkin en yüksek bilgi puanı 19, bebek bakımına ilişkin en yüksek bilgi puanı ise 24 oldu. Annelere eğitim ile verilen bilgiler dışında soru sorulmadı.

Broşür: Broşür literatürden yararlanılarak (14-17), araştırmacıların bilgi ve deneyimleri ile oluşturuldu. Broşür; anne sütünün önemi, verme süresi, kolostrom, anne sütünün sağlıklı saklanması, anne sütü alan bebeğin doyduğunu gösteren bulgular, emziren annenin beslenmesi, emzirme zamanı ve süresi, memeyi ve bebeği tutuş pozisyonu, emzirme sonrası pozisyon, D vitamini verme, göbek, ağız, göz, pamukçuk, konak bakımı, banyo, pozisyon, gaz çıkarma, alt temizliği ve pişik bakımı, kundaklama, sarılık, uyku, ateş durumunda yapılacaklara ilişkin bilgileri içermektedir.

Verilerin toplanması

Araştırmanın girişimleri vaka seçim kriterlerine uyan yeni doğum yapmış annelere uygulandı. Veriler hastanenin Kadın-Doğum Servisi'nde doğum sonu bakımı için takip edilen anneler ile yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı. Her iki gruptaki annelere sosyo-demografik form dolduruldu. Form

doldurulduktan sonra broşür grubuna araştırmacılar tarafından hazırlanan broşür verildi. Annelere broşürde, anne sütü-emzirme ve bebeğin bakımına ilişkin yararlı bilgiler yer aldığı söylendi ve okumaları istendi. Sözel eğitim grubundaki annelere ise sadece broşürde yer alan bilgiler sözel olarak anlatıldı. Sözel eğitim sessiz ve sakin bir ortamda, anne kendini hazır hissettiği zaman yapıldı. Girişim sonrasında her iki gruptaki anneler 1 ay sonra aranarak soru formundaki sorular tekrar soruldu (Şekil 1).

Araştırmanın etik yönü

Araştırmanın yapılacağı İstanbul Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Sayı No:2015-352) ve kurumdan izin alındı. Araştırma kriterlerine uyan annelere bilgilendirilmiş onam formundaki bilgiler okundu ve onamları alındıktan sonra çalışmaya dahil edildi.

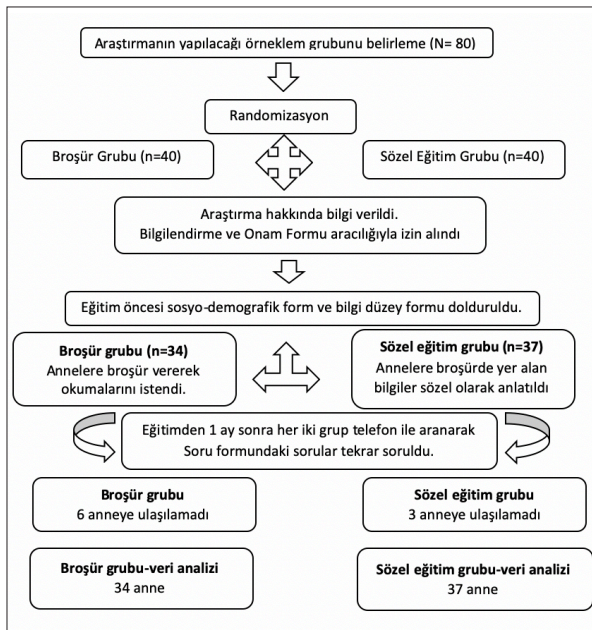
İstatistiksel analiz

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS 22.0 (IBM, Statistical Package for the Social Sciences Corp.; Armonk, NY, ABD) paket programı kullanılarak uygun istatistik yöntemler ile değerlendirildi. Araştırmada kullanılan istatistik yöntemler; tanımlayıcı istatistiklerden frekans (f), yüzde (%) ve ortalama kullanıldı. Normallik için Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi kullanıldı. Bağımsız değişkenlere göre bağımlı değişkenlerde farklılık olup olmadığını belirlemek için iki seçeneğe katagorik değişkenlerde Pearson ki-kare testi kullanıldı. Bununla birlikte ölçek puanlarının eğitim öncesi ilk değerlendirme ve son değerlendirme arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla bağımlı gruplarda t testi yapıldı. Aynı zamanda Sonuçlar %95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirildi (18).

Bulgular

Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması $27,42 \pm 6,13$ idi. Araştırma kapsamına alınan lohusaların evlilik yaşı ortalaması $22,73 \pm 4,56$, %76,1'i ilköğretim mezunu, %62'sinin gelir düzeyi asgari ücret düzeyinde, %91,5'i çalışmamakta ve %60,6'sı çekirdek aile yapısına sahiptir. Gruplar sosyodemografik özellikler açısından karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmadı ($p > 0,05$). Grupların gebelikte eğitim alma durumları karşılaştırıldığında broşür grubunda gebelikte eğitim alan annelerin daha fazla olduğu ve gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ($p = 0,013$) (Tablo 1). Araştırma grubundaki annelerin gebeliği süresince %23,9'unun ($n = 17$) hemşireden, %2,8'inin ($n = 2$) gebe eğitim sınıfından, %11,3'ünün ($n = 8$) yakınından ve %11,2'sinin ($n = 8$) yazılı kaynak/ internet aracılığı ile bilgi aldığı belirlendi.

Tablo 2 incelendiğinde her iki eğitim yönteminde de (broşür/sözel) grup içi karşılaştırmalarda eğitim öncesine göre eğitim sonrası bilgi puanlarının anlamlı düzeyde arttığı görülmektedir. Gruplar arası eğitim öncesi bilgi puan ortalamaları karşılaştırıldığında; broşür grubunun hem anne sütü emzirme bilgi puanı ($t = 4,158$, $p = 0,000$) hem de bebek bakımı bilgi puanının ($t = 2,046$, $p = 0,045$) sözel eğitim grubundan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptandı. Eğitim sonrası bilgi puan ortalamaları karşılaştırıldığında; hem anne sütü emzirme son bilgi puanı ($t = 1,692$, $p = 0,095$) hem de bebek bakımı son bilgi puanı

Şekil 1. Araştırma dizaynı

($t=,030$, $p=0,976$) ortalamaları açısından gruplar arasında fark olmadığı belirlendi ($p>0,05$). Grup içi ilk ve son bilgi puanları arasındaki fark karşılaştırıldığında; her iki grupta da hem anne sütü-emzirme (broşür grubu: $t=-3,791$ $p=0,001$; sözel grubu: $t=-6,946$ $p=0,000$) hem de bebek bakımı bilgi puanlarında (broşür grubu: $t=-6,590$ $p=0,000$; sözel grubu: $t=-7,402$ $p=0,000$) ilk puana göre son puanda anlamlı düzeyde artış olduğu saptandı ($p<0,05$).

Gruplar arası puan artışları arasındaki fark karşılaştırıldığında; hem anne sütü-emzirme ($t=-2,456$, $p=0,017$) hem de bebek bakımı ($t=-2,021$, $p=0,047$) bilgi puanı artışının sözel eğitim alan grupta daha yüksek olduğu saptandı.

Tartışma

Doğumdan sonraki dönemde annenin yeni doğmuş bebeğinin bakımı ve emzirme konusunda desteklenmeye ve bilgilendirilmeye ihtiyacı vardır (19-21). Yapılan çalışmalarda ülkemizde halen annelerin bebek bakımı ve beslenmesi konusunda bilgiye ihtiyacı olduğu vurgulanmaktadır (22). Annelerin bebek bakımı ve ebeveynlik hakkında edindikleri bilgiler onların endişelerini azaltacak ve kendilerini yeterli hissetmelerini destekleyecektir (20, 21, 23). Ayrıca yapılan bilgilendirmenin annenin emzirmesini olumlu yönde etkilediğini ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur (24-27).

Literatür incelendiğinde annelere sözel olarak emzirme (28) ve yenidoğanın bakımına ilişkin yapılan eğitimin (7) annelerin bil-

gi düzeyini arttırdığı saptanmıştır. Konuya ilişkin sadece sözel eğitimin ya da sadece eğitim broşürü vermenin etkisini ortaya koyan araştırmalar oldukça fazla olmasına rağmen bu araştırmadaki gibi her iki yöntemin etkinliğini karşılaştıran çalışmalar sınırlı sayıda bulunmaktadır (29, 30). Araştırmalarda Bu sonuçlar bizim araştırmamızın sözel eğitim grubunun sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Anne sütü-emzirme ve bebek bakımına ilişkin bilgilendirmenin etkisini araştırmaya yönelik olarak yapılan birçok araştırmada da annelere sözel eğitim yapılmış ve ardından anlatılan bilgilerin yer aldığı kitapçık/broşür verilmiştir (24-26, 31). Bu araştırmalarda sözel eğitim ve kitapçık verilen grupların bilgi puanlarının kontrol grubundan yüksek olduğu (24-26) ve ilk 6 ay emzirme oranının daha yüksek olduğu (25, 31) saptanmıştır. Bu sonuçlar araştırmamızdaki gruplarda da eğitim öncesine göre eğitim sonrasındaki bilgi puanı artışını destekler niteliktedir. Currò ve ark. (30) çalışmasında ise bir gruba emzirme hakkında sözel eğitim ve kitapçık verilmiş, diğer gruba ise sadece sözel eğitim verilmiştir. İki grup arasında ilk 6 ay sadece anne sütü verme açısından fark saptanmamıştır. Bizim araştırmamızda da iki grup arasında bilgi puanları açısından fark çıkmamıştır. Ancak sözel eğitim grubunun bilgi puanı artışı broşür grubunun puan artışından daha fazladır. Bu durumun nedeni, sözel eğitim grubundaki annelerin bilgi verirken anlamadıkları yerleri araştırmacıya sorma imkanı bulması olabilir.

Kamaruddin ve ark. (29) çalışmasında emzirme hakkında eğitim kitapçığı verilmiş ve tek gruba pre test-post test yapılmıştır.

Tablo 1. Gruplara göre sosyo-demografik özelliklerin karşılaştırılması

Özellikler	Gruplar				χ^2	p
	Broşür grubu (n=34)		Sözel grubu (n=37)			
	n	%	n	%		
Anne yaşı						
18-29 yaş	22	44,0	28	56,0	1,024	0,226
30 yaş ve üstü	12	56,0	9	44,0		
Anne eğitimi						
İlköğretim	25	73,5	29	78,4	0,229	0,420
Lise-Üniversite	9	26,5	8	21,6		
Aile tipi						
Çekirdek Aile	22	64,7	21	56,8	0,469	0,494
Geniş Aile	12	35,3	16	43,2		
Ailenin ekonomik durumu						
Asgari ücret altı	5	14,7	6	16,2	0,215	0,898
Asgari ücret	22	64,7	22	59,5		
Asgari ücret üstü	7	20,6	9	24,3		
Doğum Sayısı						
Parite						
Primipar	9	26,5	15	40,5	1,568	0,211
Multipar	25	73,5	22	59,5		
Gebelikte eğitim alma durumu						
Evet	22	64,7	13	35,1	6,199	*0,013
Hayır	12	35,3	24	64,9		
Çocuğun cinsiyeti						
Kız	17	50,0	19	51,4	0,013	0,549
Erkek	17	50,0	18	48,6		

χ^2 : Pearson ki-kare testi . * $p<0,05$

Tablo 2. Annelerin bilgi puanların grup içi ve gruplar arası karşılaştırması

Bilgi puanları	Broşür grubu	Sözel grubu	t ^a	p
	Ort±SS	Ort±SS		
Anne sütü ve emzirme ilk bilgi puanı	15,70±2,33	13,32±2,48	4,158	0,000*
Anne sütü ve emzirme son bilgi puanı	17,38±1,70	16,59±2,17	1,692	0,095
Test değeri; p	t ^b :-3,791 p:0,001**	t ^b : -6,946 p: 0,000**		
Eğitim öncesi-sonrası anne sütü-emzirme bilgi puan farkı	1,68±2,59	3,27±2,86	-2,456	0,017*
Bebek bakımı ilk bilgi puanı	19,53±3,76	17,51±4,39	2,046	0,045*
Bebek bakımı son bilgi puanı	23,29±2,88	23,27±3,66	0,030	0,976
Test değeri; p	t ^b : -6,590 p: 0,000	t ^b : -7,402 p: 0,000		
Eğitim öncesi-sonrası bebek bakımı bilgi puan farkı	3,76±3,33	5,71±4,57	-2,021	0,047*

t^a= Bağımsız gruplarda t testi. t^b=Bağımlı gruplarda t testi. *p<0,05. **p<0,001. Ort: ortalama; SS: standart sapma

Emzirme hakkında eğitim kitapçığı vermenin annelerin bilgisini %13 arttırdığı ve bu artışın anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu sonuç bizim araştırmamızın broşür grubu ile benzerlik göstermektedir.

Bu araştırma ile çok benzer olan bir diğer araştırmada anne sütünün yararları ve emzirme teknikleri hakkında bir gruba broşür kullanılarak eğitim verilmiş diğer gruba ise sadece sözel eğitim verilmiştir. Broşür ile eğitim verilen grubun emzirme öz yeterliliği anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (32). Bizim araştırmamızda gruplar arasında fark çıkmasa da eğitim öncesi-sonrası bilgi puan ortalamaları arasındaki fark karşılaştırıldığında sözel eğitim grubunda daha fazla puan artışı olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın tersine bizim araştırmamızda sözel eğitim grubunda daha fazla puan artışı olmasının nedeni, annelerin broşürü yeterince okumamış olması, sözel eğitim sırasında annelerin araştırmacı ile karşılıklı iletişim içinde olması ve araştırmacıya soru sorabilmesi olabilir. Broşür ile eğitim yapılan grupta annelerin broşürü ne sıklıkla okunduğunun sorgulanmaması bu araştırmanın sınırlılıkları arasındadır. Annelerden ihtiyaç duyduğunda broşürü okuması istenmiştir, ancak okuyup okumadıkları takip edilmemiştir. Eğitim materyali olarak broşürden yararlanıldığında, broşürün okunma durumunun sorgulanması ve grubun broşürü okuması için hatırlatıcı girişimlerde bulunulması araştırmanın sonuçlarını etkileyebilir.

Sonuç

Araştırmanın bulgularına dayanarak anne eğitimlerinde hem sözel hem de broşür ile eğitim yöntemlerinin kullanılmasının etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak eğitimin etkisini araştırmak amacıyla yapılacak araştırmalarda farklı eğitim yöntemlerinin (video, web tabanlı eğitim vs.) de etkisinin incelenmesi, eğitimde yazılı materyal kullanıldığında materyalin elektronik ortamda gönderilmesi ve annelerin bu materyali hangi sıklıkla kaç kez okuduklarının takip edilmesi önerilir. Ayrıca yapılacak araştırmalarda eğitimin bilgi puanına etkisini değerlendirmenin yanında, eğitimin emzirme devamlılığına, emzirme öz yeterliliğine, doğru bebek bakımına etkisinin de değerlendirilmesi önerilir. Bu sayede eğitimin davranışa etkisi de değerlendirilmiş ve ortaya konmuş olacaktır.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of İstanbul Bağcılar Training and Research Hospital (No:2015-352).

Informed Consent: Written informed consent was obtained from mothers who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – B.M.; Design – B.M., S.Y.Ç.; Supervision – B.M.; Resources – B.M., S.Y.Ç., D.S.S.; Data Collection and/or Processing – S.Y.Ç., D.S.S., N.B.; Analysis and/or Interpretation – B.M., S.Y.Ç., D.S.S., N.B.; Literature Search – B.M., S.Y.Ç., D.S.S.; Writing Manuscript – B.M., S.Y.Ç.; Critical Review – B.M., S.Y.Ç., D.S.S., N.B.; Other – D.S.S., N.B.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı İstanbul Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden (Sayı No:2015-352) alınmıştır.

Hasta Onamı: Yazılı hasta onamı bu çalışmaya katılan annelerden alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – B.M.; Tasarım – B.M., S.Y.Ç.; Denetleme – B.M.; Kaynaklar – B.M., S.Y.Ç., D.S.S.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – S.Y.Ç., D.S.S., N.B.; Analiz ve/veya Yorum – B.M., S.Y.Ç., D.S.S., N.B.; Literatür Taraması – B.M., S.Y.Ç., D.S.S.; Yazıyı Yazan – B.M., S.Y.Ç.; Eleştirel İnceleme – B.M., S.Y.Ç., D.S.S., N.B.; Diğer – D.S.S., N.B.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

1. Arslan F, Uzun Ş. Hemşirenin postnatal eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences 2008; 28: 736-42.

2. Herrero-Morín JD, Fernández BH, Bello MCA, González RQ, González NF. Maternal assessment of recommendations on the newborn infant care upon hospital discharge. *Arch Argent Pediatr* 2015; 113: 28-35. [CrossRef]
3. Persson EK, Fridlund B, Kvist LJ, Dykes AK. Mothers' sense of security in the first postnatal week: interview study. *J Adv Nur* 2011; 67: 105-16. [CrossRef]
4. Forster DA, McLachlan HL, Rayner J, Yelland J, Gold L, Rayner S. The early postnatal period: exploring women's views, expectations and experiences of care using focus groups in Victoria, Australia. *BMC Pregnancy Childbirth* 2008; 8: 27. [CrossRef]
5. Castalino F, Nayak BS, D'Souza A. Knowledge and practices of postnatal mothers on newborn care in Tertiary care hospital of Udipi District. *Nitte University Journal of Health Science* 2014; 4: 98-101.
6. Thukral A, Lockyer J, Bucher SL, Berkelhamer S, Bose C, Deorari A, et al. Evaluation of an educational program for essential newborn care in resource-limited settings: Essential Care for Every Baby. *BMC Pediatr* 2015; 15: 71. [CrossRef]
7. Doğan N, Yiğit R, Erdoğan S. Annelere doğum öncesinde verilen yenidoğan bakımı ile ilgili eğitimin doğum öncesi ve doğum sonrasında değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2013; 6: 10-8.
8. Pinar G, Dogan N, Algier L, Kaya N, Çakmak F. Factors that affecting mothers' postnatal comfort. *Dicle Tıp Dergisi* 2009; 36: 184-90.
9. Çınar İÖ, Öztürk A. The effect of planned baby care education given to primiparous mothers on maternal attachment and self-confidence levels. *Health Care For Women International* 2014; 35: 320-33. [CrossRef]
10. Shafae FS, Mirghafourvand M, Bagherinia M. The Association Between Maternal Self-confidence and Functional Status in Primiparous Women During Postpartum Period, 2015-2016. *International Journal of Womens Health and Reproduction Sciences* 2017; 5: 200-4. [CrossRef]
11. Kuo CP, Chuang HL, Lee SH, Liao WC, Chang LY, Lee MC. Parenting confidence and needs for parents of newborns in Taiwan. *Iranian J Pediatr* 2012; 22: 177-84.
12. Carlo WA, Goudar SS, Jehan I, Chomba E, Shfeu A, Garces A, et al. Newborn-care training and perinatal mortality in developing countries. *New Eng J Med* 2010; 362: 614-23. [CrossRef]
13. Chomba E, McClure EM, Wright LL, Carlo WA, Chakraborty H, Harris H. Effect of WHO newborn care training on neonatal mortality by education. *Ambulatory Pediatrics* 2008; 8: 300-4. [CrossRef]
14. TC Sağlık Bakanlığı Temel Yenidoğan Bakımı [Internet]. Türkiye Halk Sağlığı Ankara: Özyurt Matbaacılık [Son güncelleme tarihi: 2015; Erişim tarihi: 10.02.2019]. Erişim adresi: http://www.istanbulsağlik.gov.tr/w/sb/cekus/docs/8-%20temel_yenidoğan_bakimi.pdf.
15. Association of Women's Health, Obstetric and Neonatal Nurses (AWHONN). Neonatal Skin Care: Evidence-Based Clinical Practice Guideline. 3rd ed. Washington DC; 2013.
16. Tiryaki Ö, Pekşan S. Anne Sütü ve Emzirme. *Anneler Sordu Biz Cevapladık*. Çınar N. (Editör). Ankara: Gece Akademi; 2019.
17. Yıldız S. Yenidoğanların takibi ilk günden sonraki bakım. İçinde Dağoğlu T, Görak G editör(ler). *Temel neonatoloji ve hemşirelik bakımı*. 2. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri; 2008. s. 769-88.
18. Özdamar K. Parametrik Testler-II. İçinde Özdamar K, editör. *SPSS ile Biyoistatistik*, 9. Baskı, Ankara: Nisan Kitapevi; 2013. s. 287-304.
19. Yıldız H, Boyacı B. Postpartum dönemde annelerin taburculuk öncesi yenidoğan bakımına ilişkin bilgi düzeyleri, gereksinimleri ve ilişkili faktörler. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2019; 12: 1-10. [CrossRef]
20. Yıldız D, Akbayrak N. Doğum sonrası primipar annelere verilen eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin bebek bakımı, kaygı düzeyleri ve annelik rolüne etkisi. *Gülhane Tıp Dergisi* 2014; 56: 36-41.
21. Özenç F. Annelerin doğum sonrası bebek bakımı konusundaki ihtiyaçlarının belirlenmesi [Yüksek Lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2012.
22. Dik K, Koyuncuoğlu E, Çelik HT, Korkmaz A. Annelerin bebek bakımı ve beslenmesi ile ilgili bilgi düzeyleri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2012; 55: 77-81.
23. Öztürk S, Erci B. Postpartum dönemdeki primipar annelere loğusa ve yenidoğan bakımı konusunda verilen eğitimin annelik özgüvenine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2016; 5: 25-31.
24. Başar F, Ariöz DT. The evaluation of the education for the pregnant on puerperium care and baby care. *Journal of Current Researches on Health Sector* 2017; 7: 169-82. [CrossRef]
25. Bennis A, Laamiri FZ, Chebguiti AA, Aguenau H, Mrabet M, Kharbach A, et al. Impact of educational materials on the duration of exclusive breastfeeding assured by women who delivered at the Souissi Maternity Hospital in Rabat. *Open Journal of Obstetrics and Gynecology* 2017; 7: 1300-18. [CrossRef]
26. Khresheh R, Suhaimat A, Jalamdeh F, Barclay L. The effect of a postnatal education and support program on breastfeeding among primiparous women: A randomized controlled trial. *International J Nursing Studies* 2011; 48: 1058-65. [CrossRef]
27. Yeşilçiçek Çalık K, Coşar Çetin F, Erkaya R. Annelerin Emzirme Konusunda Uygulamaları ve Etkileyen Faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2017; 6: 80-91.
28. Aksu H, Küçük M, Düzgün G. The effect of postnatal breastfeeding education/support offered at home 3 days after delivery on breastfeeding duration and knowledge: a randomized trial. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine* 2011; 24: 354-61. [CrossRef]
29. Kamaruddin I, Chairunnisab E, Ismail K. Effectiveness of Booklet Media on Mothers' Knowledge and Attitude Regarding Exclusive Breastfeeding and Breastfeeding Practice at Manggar Baru Health Center Balikpapan. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research* 2015; 21: 11-5.
30. Currò V, Lanni R, Scipione F, Grimaldi V, Mastroiacovo P. Randomised controlled trial assessing the effectiveness of a booklet on the duration of breast feeding. *Archives of Disease in Childhood* 1997; 76: 500-3. [CrossRef]
31. Kurt Y. Bebeklerin ilk 6 aydaki beslenme durumlarının retrospektif olarak incelenmesi [Yüksek Lisans tezi]. İstanbul: Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2014.
32. Alioğulları A, Yılmaz Esencan T, Ünal A, Şimşek Ç. Anne sütünün faydalarını ve emzirme tekniklerini içeren görsel mesaj içerikli broşür ile annelere verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2016; 19: 252-60.